

ARBEIDSGIVERFORENINGEN
SPEKTER

Arbeidskraftsfond – Innland 2017

INNHold

INNLEDNING	3
ARBEIDSKRAFTEN OG OLJEFORMUEN	4
Hva er Arbeidskraftsfond – Innland?	4
Fremtidig avkastning fra Oljefondet	5
Hva skal til for å øke avkastningen fra Arbeidskraftsfond – Innland?	7
Gevinstene av å øke arbeidskraftstilbudet	7
Gevinstene av å øke produktiviteten	9
AVSLUTNING	11

INNLEDNING

Høy sysselsetting og god utnyttelse av arbeidskraften er avgjørende forutsetninger for et bærekraftig velferdssamfunn. Skal Norge fortsatt være et land med høy økonomisk verdiskaping og universelle velferdsgoder i verdensklasse, må vi mobilisere mer arbeidskraft. Det handler både om å gjøre tilgjengelig flest mulig hoder og hender, og om å la færrest mulig stå utenfor arbeidslivet.

I tillegg til å mobilisere arbeidskraft er det viktig at de som er i arbeid er mest mulig produktive. Økt produktivitetsvekst er avgjørende for fremtidig verdiskaping og konkurransekraft.

For å illustrere verdien av arbeidskraften, har Spekter etablert noe vi kaller Arbeidskraftsfond – Innland. Dette «fondet» består av all arbeidskraften i Norge (humankapitalen), og det er avkastningen fra dette fondet som utgjør de viktigste verdiene vi skal leve av i fremtiden.

Mens oljeinntektene avhenger både av oljeprisen og avkastningen på verdens finansmarkeder, har vi valgt å rette oppmerksomheten mot at vi faktisk kan påvirke og øke avkastningen fra Arbeidskraftsfond – Innland. Det kan vi gjøre på to måter: Vi kan mobilisere mer arbeidskraft, og vi kan bli mer produktive.

Vi har valgt å sammenligne denne økte avkastningen med det vi kan forvente å kunne bruke av oljepenger i årene fremover.

Det viser seg at den økte avkastningen fra Arbeidskraftsfondet alene kan tilføre oss verdier som i størrelse kan sammenlignes med avkastningen vi kan forvente å få fra Statens pensjonsfond utland – ofte kalt Oljefondet.

Dette illustrerer at det ikke er oljeformuen som er viktigst, men at det er arbeidskraften som vil være det viktigste bidraget til verdiskaping og finansiering av velferdsstaten i dag og i fremtiden.

ARBEIDSKRAFTEN OG OLJEFORMUEN

Hva er Arbeidskraftsfond – Innland?

Det har vært rettet mye oppmerksomhet mot Statens pensjonsfond utland, heretter kalt Oljefondet, og oljeinntektenes betydning for statens finanser og handlingsrom. Det er ingen tvil om at oljeinntektene gir et viktig bidrag til finansieringen av velferdsstaten. Rundt hver åttende krone som brukes over offentlige budsjetter hentes nå fra Oljefondet. Men i årene fremover er avkastningen fra Oljefondet som andel av økonomien forventet å avta.

Vi bør derfor rette større oppmerksomhet mot hvordan vi forvalter vår aller viktigste ressurs, nemlig arbeidskraften, og hvilke enorme verdier og muligheter vår felles arbeidsinnsats gir oss. Derfor har Spekter lansert begrepet Arbeidskraftsfond – Innland. Hensikten er på en enkel måte å illustrere verdien av arbeid og se dette i forhold til avkastningen fra oljeformuen. Først og fremst dreier det seg om verdiene som ligger i å mobilisere arbeidskraft og å øke produktivitetsveksten.

Arbeidskraftsfond – Innland består av de verdiene som skapes av arbeid. Vi har lagt som forutsetning at disse verdiene baserer seg på lønnsmassen i Fastlands – Norge. Lønnsmassen representerer verdiskapingen. Verdien av Arbeidskraftsfond – Innland beregnes så som summen av verdien av fremtidig arbeid. Dette gjøres ved en såkalt nåverdiberegning.¹ Når vi gjør en slik beregning, med gitte forutsetninger, blir verdien av Arbeidskraftsfond – Innland på rundt 60 800 milliarder kroner². Dette tilsvarer omtrent 30 norske statsbudsjett.

1) Økonomene bruker nåverdiberegninger til å ta investeringsbeslutninger, basert på antakelser om fremtidige inntekter og kostnader. Fremtidige inntekter er ikke like mye verdt som en inntekt i dag. Vi legger derfor til grunn en diskonteringsrente på 4 prosent, slik at verdien av fremtidig arbeid reduseres med 4 prosent for hvert år frem i tid. Vi legger også til grunn en produktivitetsvekst på 1,5 prosent som en referanse, som er tett opp til den historiske utviklingen.

2) SSB har en tilsvarende beregning, der de beregner verdien av humankapitalen, som andel av nasjonalformuen. Resultatet av SSBs beregningsmetode ligger tett opp til vår beregning.

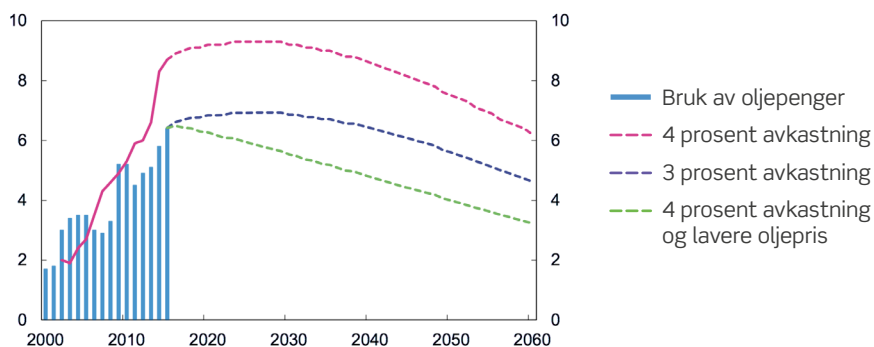
Gjennom å etablere begrepet Arbeidskraftsfond – Innland synliggjør vi verdien av arbeidskraften. Gjennom å sammenligne disse verdiene med den avkastningen vi kan forvente å få fra Oljefondet, kan vi også synliggjøre effektene av økt arbeidstilbud og produktivetsvekst.

Fremtidig avkastning fra Oljefondet

Anslagene for oljeprisen fremover er usikre, og det er ikke usannsynlig at oljeprisen over noe tid vil holde seg lavere enn det man tidligere har forventet. Dette vil i så fall redusere overføringene til Oljefondet.

I det følgende legger vi til grunn prognosene fra Finansdepartementet og Norges Bank for utviklingen av Statens pensjonsfond utland. Dette innebærer en moderat vekst fremover og 3 prosent avkastning som gjeldende handlingsregel, selv om sentralbanksjefen i sin årstale i 2015 la vekt på at selv en avkastning på 3 prosent, kan være optimistisk.

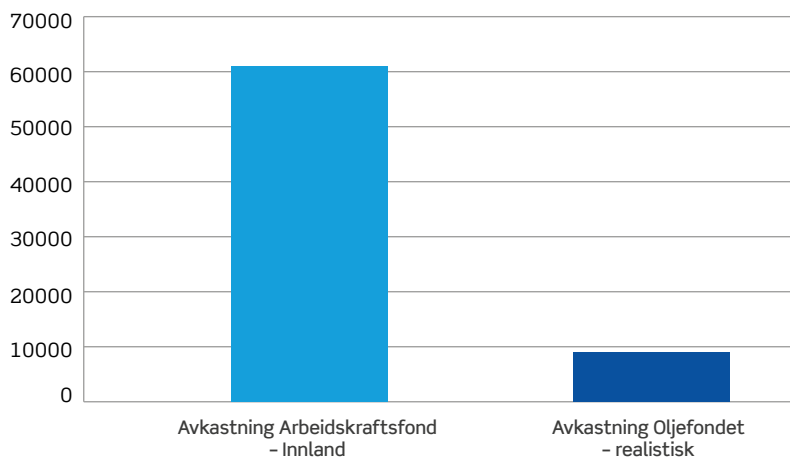
Grafen nedenfor viser beregninger fra Norges Bank for fremtidig avkastning gitt ulike forutsetninger. Som figuren viser, har oljepengebruken allerede nådd toppen dersom en legger til grunn en avkastning på 3 prosent og en lavere oljepris på 400 kroner (omtrent 50 dollar) per fat.

Figur 1

Avkastning fra Oljefondet gitt ulike forutsetninger om prosentvis avkastning og fremtidig oljepris. På den vertikale akse er angitt avkastning fra Oljefondet som prosent av BNP for Fastlands-Norge. Kilde: Norges Bank

Med 3 prosent avkastning blir nåverdien på avkastningen fra Oljefondet omtrent 8 700 milliarder kroner i våre beregninger, og vi betrakter dette som en realistisk avkastning for Oljefondet. Vi har da ikke lagt til grunn alternativet med vedvarende lav oljepris, noe som ville medført en ytterligere lavere nåverdi.

Figur 2
Avkastning fra henholdsvis Arbeidskraftsfond - Innland og Oljefondet i milliarder kroner (nåverdi).

Arbeidskraftsfond - Innland gir oss altså verdier omtrent 7 ganger de verdier oljeformuen gir oss ved bruk av handlingsregelen.

Hva skal til for å øke avkastningen fra Arbeidskraftsfond – Innland?

Det sentrale spørsmålet er hvordan vi kan forvalte Arbeidskraftsfond – Innland på en slik måte at vi kan øke avkastningen på dette fondet. I og med at det er arbeid som danner grunnlaget for verdiene, må det først og fremst være tiltak som kan få flere mennesker til å yte mer i arbeidslivet, som er nøkkelen til denne økte avkastningen.

Spørsmålet er hvor mye det er mulig og realistisk å øke verdien av Arbeidskraftsfond – Innland, både ved å mobilisere mer arbeidskraft og øke produktivitetsveksten.

Gevinstene av å øke arbeidskrafttilbudet

Når det gjelder økninger i arbeidskrafttilbudet har vi sett på flere muligheter, og vi har satt noen mål for disse ulike mulighetene som vi oppfatter som ambisiøse, men realistiske, gitt at det iverksettes målrettede tiltak:

- Reduksjon av gapet mellom kvinners og menns gjennomsnittlige arbeidstid med 50 prosent. Det vil si at kvinner arbeider i gjennomsnitt 3 timer mer hver uke ved redusert deltidsandel.
- Reduksjon av gapet mellom innvandreres og den øvrige befolkningens yrkesdeltakelse med 50 prosent.
- Den reelle pensjonsalderen øker i gjennomsnitt med 1,5 år, det vil si det tidspunktet da arbeidstakere i gjennomsnitt slutter å arbeide.
- Ungdoms karriereløp starter i gjennomsnitt ett år tidligere, noe som kan oppnås ved en mer effektiv kvalifisering for arbeidslivet i starten av karrieren (økt fullføring i videregående opplæring og høyere utdanning, mindre omvalg og forsinkelser).
- Sykefraværet reduseres til det som er målsettingen i IA-avtalen.
- En reduksjon i andelen som står utenfor arbeidslivet, tilsvarende 5 prosent av de som i dag står utenfor arbeidslivet, alternativt 20 prosent reduksjon i andelen uføre.

Hvis vi klarer å realisere disse målsettingene, så vil dette gi en betydelig økt avkastning for Arbeidskraftsfond – Innland, som vist i følgende tabell:

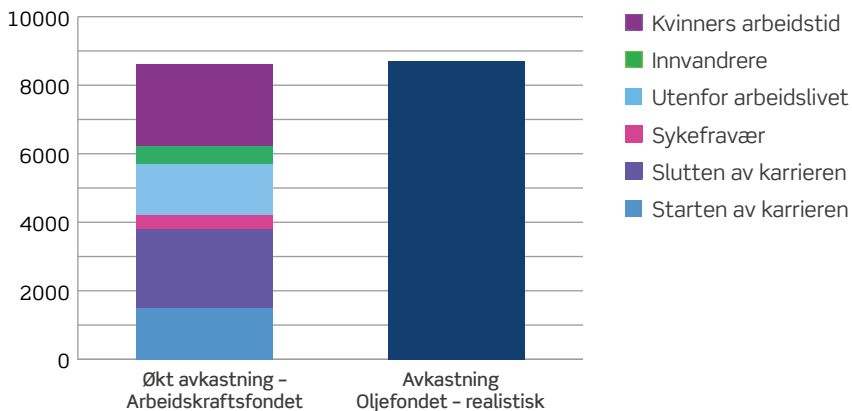
Løsninger	Gevinst (tallene er rundet av). Tall i milliarder kroner.
Kvinnerns gjennomsnittlige arbeidstid øker fra 31 til 34 timer i uken (mer heltid)	2 400
Gapet mellom innvandreres og den øvrige befolkningens yrkesdeltakelse halveres ³	500
Reell pensjonsalder øker med 1,5 år	2 300
Unge får et mer effektivt utdanningsløp, og starter karrieren ett år tidligere	1 500
Sykefravær i henhold til målsettingen i IA-avtalen	400
5 prosent færre utenfor arbeidsstyrken, alternativt 20 prosent færre uføre	1 500
Totalsum	8 600

Med realistiske antakelser om potensialet på disse områdene, har vi anslått at Arbeidskraftsfond – Innland kan øke sin avkastning med omtrent 8 600 milliarder kroner. Med et realistisk anslag for avkastningen fra Oljefondet (som beskrevet over), så er den økte avkastningen fra Arbeidskraftsfond – Innland på nivå med de verdiene vi kan høste fra Oljefondet i årene fremover.

En god forvaltning av arbeidskraftsressursene vil således være en svært viktig bidragsyter til nasjonalformuen.

3) Tallet er beregnet for antallet innvandrere i Norge og deres yrkesdeltakelse i 2016.

Med en økende innvandrerbefolkning vil dette tallet kunne endres, særlig i lys av at «nye» innvandrere i hovedsak består av personer fra land som i dag har lav yrkesdeltakelse i det norske arbeidsmarkedet.

Figur 3
Sum av økt avkastning fra Arbeidskraftsfond – Innland gitt ulike mobiliserende tiltak (nåverdi), sammenlignet med avkastningen fra Oljefondet (nåverdi)

Gevinstene av å øke produktiviteten

Ved siden av å øke arbeidstilbudet slik vi har beskrevet ovenfor, er det viktig å sørge for at vi får mest mulig ut av arbeidskraften. For beregningen av Arbeidskraftsfond – Innland la vi til grunn en årlig produktivitetsvekst på 1,5 prosent. Med andre forutsetninger for produktivitetsveksten vil dette slå ganske kraftig ut for den fremtidige avkastningen fra Arbeidskraftsfond – Innland, noe som vises i tabellen på neste side:

Løsninger	Gevinst (tallene er rundet av). Tall i milliarder kroner.
Årlig produktivitsvekst øker fra 1,5 prosent til 2,0 prosent	15 200
Årlig produktivitsvekst reduseres fra 1,5 prosent til 1,0 prosent	-10 100

Som det fremgår, vil verdien av en høy årlig produktivitsvekst være svært stor. Hvis den årlige produktivitsveksten blir 2,0 prosent i stedet for 1,5 prosent, vil dette alene øke avkastningen fra Arbeidskraftsfond – Innland med 15 200 milliarder kroner, altså langt over det man kan forvente av avkastning fra Oljefondet.

Men dersom vi ikke lykkes med å realisere arbeidskraftspotensialet, samt at vi i tillegg blir mindre produktive enn forutsatt, kan dette føre til en tilsvarende reduksjon for avkastningen fra Arbeidskraftsfond – Innland. En reduksjon i produktivitsveksten fra 1,5 til 1,0 prosent medfører for eksempel til at avkastningen blir mer enn 10 000 milliarder kroner lavere.

AVSLUTNING

Spekter bruker Arbeidskraftsfond – Innland for å illustrere verdien av å mobilisere arbeidskraft og å rette oppmerksomheten mot produktivitetsfremmende tiltak. På den måten viser vi hvilke store verdier det ligger i å ha en målrettet arbeidslivspolitik.

Det er mange mulige tiltak som er relevante for å kunne realisere disse målene. Tiltak som dreier seg om arbeidstidsordninger, kompetanse og pensjon er åpenbart områder det må rettes oppmerksomhet mot.

En hovedutfordring er at det i løpet av noen få tiår vil bli 30 prosent færre arbeidstakere per pensjonist. Det vil gi oss store utfordringer innen helse, pleie og omsorg, og med å opprettholde mange universelle velferdsgoder. Samtidig skal det bygges infrastruktur, og utvikles gode offentlige tjenester på andre områder, og det skal til en verdiskaping i konkurranseutsatt vare- og tjenesteproduksjon. Til dette trengs arbeidskraft, pengene er i seg selv ikke nok. Hvis det i en slik situasjon er kritisk mangel på kompetanse i mange viktige sektorer, skaper det uheldig press i arbeidsmarkedet, samtidig som mange oppgaver må forbli uløste.

ARBEIDSGIVERFORENINGEN
SPEKTER

VÅRE MEDLEMMER DRIVER NORGE

www.spekter.no

Arbeidsgiverforeningen Spekter | 2017
T: (+47) 47 65 70 00 | E: post@spekter.no | www.spekter.no
Sørkedalsveien 6, PB 7052 Majorstuen, 0306 Oslo